

Lucyna Przybylska

Formy współpracy sanktuarium św. Maksymiliana z samorządem terytorialnym w Gdyni

1. Wprowadzenie

Każde sanktuarium w kraju jest wyjątkowe. Może wyróżniać się od innych pod względem architektury, działalności duszpasterskiej, wydawniczej, zaplecza turystycznego itp. Analizując informacje na temat form współpracy sanktuarium św. Maksymiliana w Gdyni z samorządem terytorialnym można dojść do wniosku, że stanowi przykład pozytywnego współdziałania gminy i sanktuarium dla dobra mieszkańców. Po krótkim zarysie historii miejsca świętego, dalej omówiono działalność kulturalną, charytatywną i inne formy współpracy sanktuarium z samorządem terytorialnym. Na zakończenie przedstawiono komentarz Prezydenta Miasta Gdyni na temat współpracy z franciszkanami, którzy są gospodarzami sanktuarium św. Maksymiliana.

2. Zarys historii sanktuarium św. Maksymiliana w Gdyni

Franciszkanie zbudowali dom zakonny i kaplicę publiczną w Gdyni na jednym z jej wzgórz w latach 1936-1937. Klasztor został założony z myślą o nowym miejscu zamieszkania i pracy dla zwiększającej się liczby powołań do Zakonu Braci Mniejszych Konwentualnych. Przed wojną zakonnicy zaczęli pomagać w duszpasterstwie parafialnym w szybko wzrastającym pod względem demograficznym młodym mieście Gdyni. W 1949 r. koło klasztoru franciszkanów przy ul. Ujejskiego 40 erygowano nową w mieście parafię pod wezwaniem św. Antoniego Padewskiego. Dwukondygnacyjny kościół parafialny wzniesiono w latach 1957-1960¹. Pomysł urządzenia sanktuarium ku czci św. Maksymiliana zrodził się na początku lat 70. w związku z beatyfikacją franciszkanina. Po roku przygotowano kaplicę-sanktuarium w górnym kościele, która początkowo miała być kaplica chrzcielna, dnia 21 października 1973 r. w kościele św. Antoniego miała miejsce uroczystość liturgicznego otwarcia sanktuarium błogosławionego Maksymiliana Marii Kolbego. W akcie otwarcia zapisano, iż „sanktuarium stanowić będzie monumentalny pomnik obecności Błogosławionego w dniu 27 maja

1937 r. w Gdyni i na tutejszym Wzgórzu z okazji poświęcenia kaplicy i klasztoru oraz wyniesienia na ołtarze w dniu 17 października 1971 r. Wielkiego Polaka, Franciszkanina, Misjonarza, Rycerza Niepokalanej i Męczennika miłości”².

Dekretem z dnia 10 października 2006 r. abp Tadeusz Gocłowski nadał sanktuarium status archidiecezjalnego. W następnym roku franciszkanie zaczęli opracowywać statut sanktuarium św. Maksymiliana, który to uwzględnić będzie m.in. dotychczasową bogatą działalność kulturalną istniejącą przy klasztorze w Gdyni.

3. Formy współpracy franciszkanów i parafian z samorządem terytorialnym

3.1. Współpraca kulturalna

W 1998 roku przy kościele św. Antoniego powstało Franciszkańskie Centrum Kultury Gdynia (FCKG), które jest inicjatywą ewangelizacji poprzez kulturę. Franciszkanie podkreślają, że „są otwarci na inicjatywy Urzędu Miasta Gdyni”³. FCKG na stałe współpracuje ze stowarzyszeniami i fundacjami promującymi rozwój kultury, sztuki i nauki; organizuje też własne projekty. W 2006 r. w murach kaplicy, dolnego lub górnego kościoła miały miejsca 22 wydarzenia kulturalne, które ze względu na sposób finansowania i organizację podzielono w tabeli 1 na cztery rodzaje: imprezy Wydziału Kultury, Sportu i Rekreacji Urzędu Miasta i Centrum Kultury w Gdyni, organizacji pozarządowych dofinansowanych przez Urząd Miasta, imprezy realizowane w ramach współpracy FCKG, Urzędu Miasta i innych sponsorów oraz imprezy wyłącznie Franciszkańskiego Centrum Kultury Gdynia. Rozmieszczenie wydarzeń w jednej z czterech kolumn tabeli informuje jednocześnie o stopniu zaangażowania organizacyjnego i finansowego Urzędu Miasta Gdyni: największe w pierwszej wyszczególnionej kategorii imprez, najmniejsze w trzeciej, brak w czwartej kategorii.

Charakterystyczne, że wśród 13 wydarzeń kulturalnych, w które zaangażowany był Urząd Miasta Gdynia wszystkie były imprezami związanymi z muzyką: różnego rodzaju koncerty i festiwale. Spośród 9 imprez, którego organizatorem było wyłącznie Franciszkańskie Centrum Kultury Gdynia większość stanowiła koncerty różnych chórów, obok innych wydarzeń takich jak przedstawienie teatralne, pokaz i nauka tańców paschalnych czy wystawienie w kościele górnym ikony Matki Bożej.

Większość imprez w 2006 r. odbywała się w największym „pomieszczeniu” kościoła św. Antoniego, czyli w kościele górnym, niektóre zaś w kaplicy lub wyłączonym z kultu tzw. dolnym kościele. Imprezy realizowane w ramach współpracy z Urzędem Miasta dotyczyły współpracy z Prezydentem Miasta Gdyni Wojciechem Szczurkiem, Wydziałem Kultury, Sportu i Rekreacji oraz Centrum Kultury w Gdyni. Natomiast wśród innych sponsorów znalazły się między innymi klub muzyczny „Ucho” i właściciele gdyńskich firm.

Znamienne, że wstęp na wszystkie wydarzenia kulturalne był wolny z wyjątkiem Koncertu Kolęd Rodziny Pospieszalskich i Przyjaciół, na który obowiązywała zapłata-cegiełka na FCKG w kwocie 10 zł, a także koncertu „W górach jest wszystko

Tab. 1.
Organizatorzy i imprezy kulturalne w kościele św. Antoniego w Gdyni w 2006 r.

Wydział Kultury, Sportu i Rekreacji Urzędu Miasta Gdynia, Centrum Kultury w Gdyni	Organizacje pozarządowe dofinansowane przez Urząd Miasta Gdynia	Urząd Miasta Gdynia, FCKG i inni sponsorzy	Franciszkańskie Centrum Kultury Gdynia (FCKG)
1) IX Festiwal Muzyki Sakralnej 2) Koncert „VII Zaduszki Jazzowe” 3) Koncert muzyki filmowej w ramach 31 Festiwalu Polskich Filmów Fabularnych w Gdyni pt. „Seriale, seriale” 4) Koncert „Pokolenie JP II”	1) IV koncert wielkopostny zespołu „Ad te, Domine”, który ma stały mecenat Urzędu Miasta 2) Koncert „Noc z Mozartem” 3) finał festiwalu „Mozart 2006 – oblicza geniuszu”, Stowarzyszenia Musica Sacra 4) Koncert „W górach jest wszystko co kocham...”, Fundacji o nazwie tożsamej z koncertem 5) „25 lat temu – koncert pamięci Jacka Kaczmarskiego” Fundacji im. Jacka Kaczmarskiego 6) IV Festiwal Muzyki Dawnej „Anima Musica”, Polskiego Stowarzyszenia Przyjaciół Muzyki Dawnej	1) Koncert Kolęd Rodziny Pospieszalskich i Przyjaciół 2) Koncert dla Jana Pawła II 3) Koncert kolęd Eleni	1) Koncert chóru „Keystone Singers” 2) Koncert „Siedem ostatnich słów Chrystusa na Krzyżu” 3) Wystawa ikony Matki Bożej Pocieszycielki 4) Koncert „Gospel na Wzgórzu” 5) Koncert gospel „Et In Terra” 6) Koncert chóru „Acuras” 7) Koncert Kolęd Chóru „Cantu” 8) Tańce paschalne 9) Teatr „A” – „Pasja”

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.gdynia.franciszkanie.pl oraz relacji ustnej pani Urszuli Morga-Mikołajczyk, inspektor Wydziału Kultury, Sportu i Rekreacji Urzędu Miasta w Gdyni z dnia 17 lutego 2007 r.

co kocham...” – 20 zł i 10 zł oraz koncertów w ramach Festiwalu Muzyki Dawnej „Anima Musica” – 15 i 10 zł.

Najstarszą cykliczną imprezą jest Festiwal Muzyki Sakralnej, odbywający się pod patronatem abp Tadeusza Gocłowskiego i Prezydenta Miasta Gdyni Wojciecha Szczurka. Festiwal powstał w 1998 r. z inicjatywy Urzędu Miasta w Gdyni i Polskiej Filharmonii Bałtyckiej w Gdańsku. W 2006 r. IX już festiwal przygotowało Centrum Kultury w Gdyni, którego zadowolenie ze współpracy z franciszkanami wyrażone zostało w następujący sposób: „od pierwszej jego edycji wszystkie koncerty odbywają się w gościnnym dla sztuki kościele oo. Franciszkanów pod wezwaniem św. Antoniego”⁴. Inspektor Wydziału Kultury, Sportu i Rekreacji twierdzi, że franciszkanie „są otwarci, zainteresowani współpracą”⁵. Pytanie o zadowolenie ze wzajemnej współpracy FCKG i Urzędu Miasta autorka postawiła także ks. proboszczowi, który również odpowiedział pozytywnie.

Wydarzeniem, które wpłynęło na zmianę charakteru współpracy Urzędu Miasta z FCKG był Koncert Kolęd Rodziny Pospieszalskich i Przyjaciół w styczniu 2006 r. Po raz pierwszy Wydział Kultury, Sportu i Rekreacji odmówił 100% finansowania imprezy kulturalnej w kościele św. Antoniego, zgadzając się jedynie na druk i kolportaż plakatów reklamujących koncert.

Jak twierdzi inspektor Wydziału było to celowe działanie, zmierzające do zmuszenia FCKG do nawiązania współpracy z innymi sponsorami. Od tego też czasu Urząd Miasta zaczął płacić parafii franciszkańskiej za wynajem kościoła podczas imprez organizowanych przez Urząd, jak na przykład Festiwal Muzyki Sakralnej czy koncerty towarzyszące Festiwalowi Polskich Filmów Fabularnych w Gdyni. Wprowadzenie elementu komercyjnego we wzajemnych stosunkach przyniosło pozytywne rezultaty: FCKG nawiązało współpracę z innymi sponsorami, a w dniu 19 listopada 2006 r. zawiązało się przy kościele św. Antoniego „Stowarzyszenie Franciszkańskie Centrum Kultury Gdynia im. Jana Pawła II”. Osiągnięcie statusu prawnego stowarzyszenia na początku 2007 r. sprawiło, że odtąd FCKG stara się o dofinansowanie własnych projektów na równi z innymi organizacjami pozarządowymi. Zdaniem ks. proboszcza wieloletnia współpraca FCKG z Urzędem Miasta sprzed regulacji prawnej świadczy o dobrej woli urzędników.

Analizując wydarzenia kulturalne organizowane przy klasztorze franciszkanów w latach 1998-2006 zauważyć można ich sezonowość: brak imprez w miesiącach wakacyjnych, znikoma ilość w czerwcu i wrześniu. W cieplej porze roku wiele imprez kulturalnych w mieście odbywa się na powietrzu, głównie na plaży, Skwerze Kościuszki czy w parku na Kamiennej Górze.

Nie bez znaczenia dla współpracy miasta z franciszkańskim sanktuarium, obok dobrej akustyki wnętrza kościoła górnego, jest jego położenie blisko centrum; wychodząc z Urzędu Miasta z przeciwległego wzgórza „spogląda” na przechodnia wieża i północna elewacja kościoła św. Antoniego. Kończąc charakterystykę współpracy samorządu z parafią na polu kultury wspomnieć należy o tym, że działalność franciszkanów została doceniona w 2002 r. „Artystyczną Nagrodą Prezydenta Miasta Gdynia”, przyznawaną corocznie dla najlepszego animatora kultury⁶.

3.2. Współpraca charytatywna

Nie mniej ważnym od kultury obszarem współpracy urzędników z franciszkanami i ich parafianami jest działalność charytatywna prowadzona przez parafię⁷. Współcześnie pomocą materialną w parafii św. Antoniego zajmuje się grupa świeckich osób, zawiązana wiele lat temu jako Dzieło Bratniej Pomocy im. bł. Maksymiliana Marii Kolbego, obecnie krótko określane mianem „SOS franciszkańskie”.

W czasie dwóch największych świąt chrześcijaństwa, Bożego Narodzenia i Wielkanocy, parafia i miasto pamiętają o najuboższych i bezdomnych. Od wielu lat 24 grudnia jak i w niedzielę wielkanocną w dolnym kościele organizowane są posiłki i paczki świąteczne. Na wigilii i śniadaniu wielkanocnym dla ubogich obecnych jest około 500-600 potrzebujących osób. Oba wydarzenia są w 100% finansowane przez miasto. W kalendarium działalności dobroczynnej parafii jeszcze innego dnia odbywa się poczęstunek dla większej ilości osób. Dnia 13 czerwca po mszy św. odpustowej ma miejsce agapa dla chorych i niepełnosprawnych. Na coroczną uroczystość przyjmuje zaproszenie Prezydent Miasta Gdyni, chociaż wydarzenie to organizowane i finansowane jest przez parafię.

Obok współpracy z Urzędem Miasta franciszkanie cenią sobie dobrą wolę Rady Dzielnicy, która w 90% wspiera takie akcje parafialne jak „zeszyt dla ucznia” czy „paczki na Wielkanoc” skierowane do najuboższych w dzielnicy i parafii. W tym miejscu nadmienić trzeba, że granice (z wyjątkiem zachodniej) dzielnicy i parafii w zdecydowanej większości pokrywają się. Zatem zarówno parafia jak i Rada Dzielnicy pracują dla tej samej społeczności lokalnej.

Oprócz stałych wydarzeń, współpraca w dziedzinie dobroczynności ma także charakter okazjonalny, czego przykładem w 2006 r. była pomoc wiceprezydenta Gdyni Ewy Łowkiel w kwocie 7 tys. złotych na wyżywienie dla dzieci z Litwy, które przebywały w czasie wakacji u rodzin parafii.

3.3. Inne formy współpracy

Obok działalności kulturalnej i charytatywnej wspomnieć należy o kilku innych formach współpracy parafii i samorządu. Najważniejszym wydarzeniem była zmiana dotychczasowej nazwy wzgórza, na którym mieści się klasztor, parafia i sanktuarium prowadzone przez franciszkanów. W 1990 r. Rada Miasta przyjęła zasadę powrotu do nazw historycznych. Bywały jednak wyjątki: Wzgórze Nowotki, przed wojną noszące nazwę Wzgórze Focha, zmieniono na Wzgórze św. Maksymiliana, które notabene obecnie jest jedyną dzielnicą i nazwą stacji kolejowej Gdyni noszącą imię patrona w ogóle, a w dodatku z przymiotnikiem „święty”. Zmiana nazwy dzielnicy świadczy nie tylko o dobrej woli ówczesnych urzędników i radnych, ale także o docenieniu wyjątkowości i rangi kościoła sanktuarijnego przy klasztorze franciszkanów, po trzecie pełniła ona rolę, która wiązała miasto i sanktuarium trwale wpisując go w krajobraz miejski. Trzeba nadmienić że były głosy krytyczne części gdynian wobec zmiany nazwy dzielnicy. Przykładem może być twierdzenie autorów „Ulic Gdyni”, że decyzja o nadaniu Wzgó-

rze imienia św. Maksymiliana budzi wiele kontrowersji, między innymi dlatego, że „Kolbe nie miał z Gdynią nic wspólnego”⁸.

Wśród różnych form współpracy parafii z samorządem nie mniej ważną dziedziną jest dbałość o estetykę kościoła. W kruchcie górnego kościoła zawieszono tablicę pamiątkową informującą o tym, iż w 1999 r., w 50-lecie parafii, w roku wizyty Jana Pawła II w ojczyźnie, wykonano iluminację kościoła św. Antoniego. Dodać należy, że współcześnie wieża kościoła św. Antoniego, obok krzyża na Kamiennej Górze, jest najbardziej widocznym obiektem sakralnym z takich prestiżowych miejsc Gdyni jak punkt widokowy Kamienna Góra czy Skwer Kościuszki, również w godzinach wieczornych i nocnych. Obok fundatorów na tablicy widnieje napis, że oświetlenie włączył uroczystie Prezydent Miasta Gdyni Wojciech Szczurek. Koszty urządzeń do iluminacji i ich dalsza konserwacja należą do parafii, natomiast za prąd płaci miasto.

Do wydarzeń ilustrujących pozytywną współpracę samorządu z parafią i sanktuarium jakie miały miejsce w 2006 roku ks. proboszcz wymienia nadto remont nawierzchni drogi dojazdowej do kościoła (ul. Orzeszkowej), możliwy dzięki przychylności Rady Dzielnicy⁹.

4. Zakończenie

Kończąc charakterystykę różnych form współpracy samorządu z parafią trzeba podkreślić, że działalność kulturalna stanowi wiodący element współpracy Urzędu Miasta z parafią św. Antoniego i sanktuarium św. Maksymiliana w Gdyni. Współpraca ta trwa już długo, ponieważ, jak twierdzi Prezydent Miasta Gdyni Wojciech Szczurek w wypowiedzi umieszczonej na stronie internetowej Franciszkańskiego Centrum Kultury Gdynia, „spotkały się ze sobą dwa bliskie sposoby myślenia”, pokrywające się i uzupełniające¹⁰. Z jednej strony jest to franciszkańska misja parafii otwartej, a w niej ludzie którzy mają potencjał, a „z drugiej strony potrzeby miasta i misja, którą realizujemy jako urzędnicy”. Z perspektywy samorządu, współpraca z franciszkanami jest poszerzaniem pola aktywności miasta, wpisana jest w ciągłe poszukiwanie partnerów do realizacji projektów miejskich. Swoją wypowiedź Prezydent kończy następująco: „Czy przez współpracę z franciszkanami robimy się zbyt pobożni? Myślę, że my... jesteśmy normalni”. Myślę, że tej normalności jakiej doświadczamy w Gdyni można życzyć także innym gminom i sanktuariom w Polsce.

Przypisy:

¹ W materiale budowlanym (cegła), monumentalnej bryle kościoła oraz w wysokiej wieży zakończonej dwoma strzelistymi iglicami można doszukać się nawiązań do gotyku. Historię budowy kościoła i działalności parafii podaje: K. Wójcicki, *50 lat parafii świętego Antoniego w Gdyni*, Gdynia 1999.

² *Ze Wzgórza. Pismo Parafii św. Antoniego*, październik, 2006, s. 9.

³ www.franciszkanie.pl.

⁴ www.centrumkulturygdynia.org.

⁵ Relacja ustna o. Jana Maciejowskiego, proboszcza parafii św. Antoniego Padewskiego i gwardiana klasztoru franciszkanów w Gdyni z dnia 15 lutego 2007 r.; relacja ustna pani Urszuli Morga-Mikołajczyk, inspektor Wydziału Kultury, Sportu i Rekreacji Urzędu Miasta w Gdyni z dnia 17 lutego 2007 r.

⁶ W 2002 r. nagrodę w dziedzinie kultury dostał także Leszek Możdżer za muzykę do transpary „Sen Nocy Letniej” wystawianej w Teatrze Muzycznym w Gdyni (www.franciszkanie.pl).

⁷ Działalność charytatywna franciszkanów opracowana została na podstawie relacji ustnej o. Jana Maciejowskiego, proboszcza parafii św. Antoniego Padewskiego i gwardiana klasztoru franciszkanów w Gdyni z dnia 15 lutego 2007 r.

⁸ S. Kitowski, M. Sokołowska, *Ulice Gdyni. O historii i patronach*, Gdynia 2001, s. 49.

⁹ Relacja ustna o. Jana Maciejowskiego, proboszcza parafii św. Antoniego Padewskiego i gwardiana klasztoru franciszkanów w Gdyni z dnia 15 lutego 2007 r.

¹⁰ Wypowiedź Prezydenta Gdyni Wojciecha Szczurka *Poszukujemy partnerów* za: www.fck.gdynia.pl.

The forms of cooperation of St Maximilian's Sanctuary with the local government of Gdynia (SUMMARY)

The activity of parishioners and the Franciscans running the archdiocesan sanctuary of St Maximilian Kolbe in Gdynia is a positive example of cooperation between the municipality and the sanctuary to the benefit of local residents. The article briefly outlines the history of the sacred site and give a picture of cultural and charity activities along with other forms of cooperation between the sanctuary and the local government. It is concluded with a comment by the Mayor of Gdynia positively assessing mutual cooperation. In 2006 more than 20 cultural events were held in the chapel, the lower and the upper church, including the Sacred Music Festival and the Old Music Festival. Among the most important charity events are Christmas Eve and Easter meals provided by the city to 500-600 those in need. The city also helped to illuminate the church and to renovate the access road to the sanctuary, which are other examples of the cooperation.

*Lucyna Przybylska, dr
Katedra Geografii Rozwoju Regionalnego
Instytut Geografii
Uniwersytet Gdański
Gdańsk*